

УДК 334.7:339.15

DOI: 10.30857/2413-0117.2018.5.6

Настя П. Савчук

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО
ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ**

Розкрито зміст підприємницького потенціалу суб'єктів малого та середнього бізнесу як сукупності носіїв реалізованих і латентних складових підприємницького успіху – резидентів (ресурси, вид економічної діяльності, рівень індивідуалізації, конкурентні переваги, орієнтація на виробництво соціальної цінності, підприємницький процес, орієнтація на споживача), які визначаються внутрішніми (психофізіологічними, соціально-демографічними, інтелектуально-креативними властивостями, загальнокультурними і професійними компетентностями, схильністю до інновацій, рівнем адаптивності та комунікаціями) і зовнішніми (стан інституційного середовища, рівень розвитку відносин конкуренції (співпраці), соціальний капітал, динаміка макро- і мезоекономічних індикаторів, домінуючий технологічний уклад) чинниками, що впливають на вибір форми підприємницької діяльності (вимушене / добровільне антрепренерство / інтрапренерство). Виявлено, що на фазах кризи і депресії середньострокового економічного циклу підвищується значущість внутрішніх факторів, що визначають стан підприємницького потенціалу суб'єктів малого та середнього бізнесу, на фазах пожвавлення і підйому – зовнішніх чинників, в складі яких виділено глобальні (кон'юнктура світових ринків), загальнонаціональні (державні нормативно-правові акти, соціальний капітал суспільства) і локальні (регіональні нормативно-правові акти, акти представницьких органів місцевого самоврядування, соціальний капітал місцевої громади, етнічних, конфесійних спільнот та ін.). Методом кореляційного аналізу доведено, що найбільш значущими елементами підприємницького потенціалу з погляду забезпечення позитивної динаміки індикаторів ефективності підприємницької діяльності є створення цінності для споживача, динаміка макроекономічного середовища, рівень конкуренції, а також якість підприємницького мислення, що підтверджується результатами сценарного прогнозування діяльності підприємницьких структур.

Ключові слова: підприємництво; територіальний підприємницький потенціал; суб'єкти малого та середнього бізнесу; державне регулювання.

Настя П. Савчук

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО
ПОТЕНЦИАЛА СУБЪЕКТОВ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА**

Раскрыто содержание предпринимательского потенциала субъектов малого и среднего бизнеса как совокупности носителей реализованных и латентных составляющих предпринимательского успеха – резидентов (ресурсы, вид экономической деятельности, уровень индивидуализации, конкурентные преимущества, ориентация на производство социальной ценности, предпринимательский процесс, ориентация на потребителя), которые определяются внутренними (психофизиологическими, социально-демографическими, интеллектуально-креативными свойствами, общекультурными и профессиональными компетентностями, склонностью к инновациям, уровнем адаптивности и коммуникациями) и внешними (состояние институциональной среды, уровень развития отношений конкуренции (сотрудничества), социальный капитал, динамика макро- и мезоэкономических индикаторов, доминирующий технологический уклад)

факторами, влияющими на выбор формы предпринимательской деятельности (вынужденное / добровольное антрепренерство / интрапренерство). Выявлено, что на фазах кризиса и депрессии среднесрочного экономического цикла повышается значимость внутренних факторов, определяющих состояние предпринимательского потенциала субъектов малого и среднего бизнеса, на фазах оживления и подъема – внешних факторов, в составе которых выделены глобальные (конъюнктура мировых рынков), общенациональные (государственные нормативно-правовые акты, социальный капитал общества) и локальные (региональные нормативно-правовые акты, акты представительных органов местного самоуправления, социальный капитал местной общины, этнических, конфессиональных сообществ и др.). Методом корреляционного анализа доказано, что наиболее значимыми элементами предпринимательского потенциала с точки зрения обеспечения положительной динамики индикаторов эффективности предпринимательской деятельности являются создание ценности для потребителя, динамика макроэкономической среды, уровень конкуренции, а также качество предпринимательского мышления, что подтверждается результатами сценарного прогнозирования деятельности предпринимательских структур.

Ключевые слова: предпринимательство; территориальный предпринимательский потенциал; субъекты малого и среднего бизнеса; государственное регулирование.

Nastia P. Savchuk

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

CHALLENGES AND DEVELOPMENT TRENDS IN BUILDING ENTREPRENEURIAL CAPACITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS ENTITIES

The paper seeks to explore the structure of the entrepreneurial capacity of small and medium-sized business entities as a set of their inherent characteristics affecting the realized and latent components of the entrepreneurial success – the so called resident drivers (resources, economic activity types, customization level, competitive advantages, focus on creating social values, entrepreneurial process, customer-based approach) which are triggered by the internal (psycho-physiological, socio-demographic, intellectual and creative properties, universal cultural and professional competencies, the ability to innovate, adaptability level, communications, etc.) and external (the institutional environment, the competition (co-operation) relationships development level, social capital, macro- and mesoeconomic indicators dynamics, the dominant technological paradigm) factors affecting the choice of a business activity pattern (forced / voluntary entrepreneurship / intrapreneurship). It is argued that during the phases of crisis and depression within the medium-term economic cycle the importance of internal factors underpinning the entrepreneurial capacity of small and medium-sized business entities increases dramatically, while the periods of revival and recovery demonstrate greater significance of external factors which involve a range of global (the world markets competition), national (nation-wide legal acts, social capital) and local (regional normative legal acts, acts of representative bodies of local self-government, social capital of local community, ethnic or confessional, etc.) factors. Findings report for a correlation analysis method has revealed that the most significant elements in building the entrepreneurial capacity in terms of ensuring positive dynamics of business performance efficiency indicators are customer value creation, macroeconomic environment dynamics, competition level and the quality of entrepreneurial thinking as evidenced by the results of scenario-based forecasting of business activities.

Keywords: entrepreneurship; territorial entrepreneurial capacity; small and medium-sized business entities; government regulation.

Постановка проблеми. В умовах погіршення макроекономічної кон'юнктури і загострення геополітичних ризиків посилюється роль підприємницького співтовариства в забезпеченні поступального розвитку української економіки. Визнання необхідності підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання як ключового фактору подолання сировинної орієнтації експорту, зростання значущості корпусу підприємців для вирішення соціальних проблем суспільства в умовах зростаючого дефіциту державного бюджету, посилення залежності індикаторів ринку праці від обсягу приватних інвестиційних витрат і стану самозайнятості населення призводять до розуміння ролі підприємницького потенціалу в системі заходів антикризового регулювання національної економіки.

Аналіз змісту і результатів трансформації українського суспільства на рубежі ХХ–ХХІ ст. призводить до висновку, що заходи, спрямовані на стимулювання підприємницької активності, явно чи імпліцитно присутні в програмних документах України як держави, що передбачає створення сприятливого середовища для підприємств, підвищення інвестиційної привабливості окремих територіальних утворень, створення «точок зростання» і зон випереджального розвитку. Реалізація цільових орієнтирів розвитку національної економіки передбачала необхідність використання трудового, фінансового, організаційного, інвестиційного потенціалів підприємницького сектора, які при створенні певних умов можуть бути використані для розробки і впровадження управлінських, технологічних та продуктивних нововведень. При цьому особливу роль в складі підприємницького співтовариства в частині ініціації інноваційної активності виконують суб'єкти малого та середнього підприємництва.

Формування і реалізація підприємницького потенціалу передбачає необхідність вирішення цілого комплексу проблем, серед яких – визначення змісту і структури потенціалу підприємницького співтовариства, що дозволить виявити об'єкти безпосереднього впливу; розмежування повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування в частині реалізації заходів впливу; розробка складу показників стану підприємницького потенціалу з урахуванням суб'єктного складу його носіїв – окремих підприємницьких структур, підприємницького співтовариства територіально локалізованого утворення, національної економіки в цілому та ін. Потреба в проведенні подібного дослідження з урахуванням особливостей сучасного етапу розвитку української економіки визначили вибір теми статті.

Аналіз останніх досліджень і невирішена частина проблеми. Теорія економіки підприємництва пройшла тривалий період розвитку. Окремі аспекти підприємницької діяльності знайшли відображення в роботах представників класичної школи політичної економії – зміст цільових орієнтирів суб'єктів підприємництва (Р. Кантільона, А. де Монкретьєн), свобода підприємницької діяльності (А. Сміт), підприємець як інвестор (Д. Рікардо), зміст підприємницького доходу, поділ капіталу-власності та капіталу-функції (К. Маркс), комбінація факторів виробництва як ключова функція підприємництва (Ж.-Б. Сей). В рамках неокласичного напрямку організаторські здібності як самостійний фактор виробництва поряд з традиційними ресурсами досліджені А. Маршаллом, вчення про сутність підприємництва з урахуванням його особистісних якостей і обґрунтуванням поведінкової мотивації підприємця сформульовано Й. Шумпетером. Подальший розвиток уявлення про підприємця як носії інноваційних ідей отримали в працях П. Друкера. Історичні та соціальні фактори підприємницької активності представлені в працях В. Зомбарта, М. Вебера. Здібності підприємця прогнозувати зміни факторів зовнішнього середовища з урахуванням її невизначеності і ризиків аналізувалися в роботах Ф. Найта, І. Тюнена.

Цілісна поліфункціональна теорія підприємництва представлена в роботах І. Кірцнер, Л. фон Мізеса, Ф. фон Хайска, які трактували процес отримання прибутку як фактор відновлення ринкової рівноваги. Специфічні особливості підприємницької діяльності представлені в працях Р. Барра (дифузія підприємницької функції між працівниками підприємства), Г. Бріфса (контроль за цінами і витратами, їх співвідношенням як функція підприємця), Б. Карлоффа (підприємницькі здібності як вміння творчо вирішувати завдання узгодження потреб з виробничими ресурсами), К. Макконела і С. Брю (трактування підприємця як суб'єкта, наділеного здатністю поєднувати ресурси, схильністю до інновацій і самостійності в прийнятті стратегічних рішень), Г. Піншота (внутрі фірмове підприємництво). В умовах регульованої ринкової економіки особливого значення набувають положення про необхідність розвитку конкурентного середовища підприємництва, про зміст бюджетно-фінансових та грошово-кредитних регуляторів (Дж. Кейнс, П. Самуельсон, Дж. Хікс).

Особливості розвитку українського підприємництва в сучасній економіці досліджували З. Варналій [1], О. Дикань [2], П. Гайдуцький [3], Е. Карпова, Л. Чубарева [4], Д. Покришки, Я. Жаліло, Д. Ляпін, Я. Белінська [5]. Окремі аспекти підприємницької активності вивчені в працях представників української економічної думки, серед яких – побудова кластерної моделі управління інноваційним розвитком підприємництва в Україні (Л. Ганущак-Єфіменко [6]); формування інтеграційної сили бренду на засадах компонентної структуризації (П. Дудко, О. Ніфатова [7]); ресурсозбереження як пріоритетний напрямок розвитку підприємницького потенціалу в окремий галузь економіки (В. Щербак [8]).

Незважаючи на значний обсяг робіт, присвячених окремим аспектам підприємницької діяльності, підприємницький потенціал українського суспільства залишається дослідженим в належній мірі, не встановлені його відмінності від підприємницького потенціалу держав з розвиненим ринком. Ряд нормативних цінностей підприємницького співтовариства залишаються не визначеними і не можуть розглядатися як інструмент регулювання поведінки суб'єктів підприємництва.

Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних і методичних підходів до аналізу засад формування підприємницького потенціалу територіально локалізованого утворення, проблем та напрямків розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу.

Результати дослідження. Підприємницький потенціал суб'єктів малого та середнього бізнесу визначається як сукупність носіїв реалізованих і латентних складових підприємницького успіху – резидентів територіального утворення, які знаходяться на стадії розробки проекту розвитку підприємницької структури в умовах недостатності інформації про стан галузевого ринку, низького рівня мережевої взаємодії з іншими суб'єктами підприємництва (потенційних і діючих), а також характеризуються мало мотивованим змінам настроїв (внутрішньою лабільністю), відсутністю стратегічної мети розвитку. Адаптація методичного підходу міжнародного проекту «Глобальний моніторинг підприємництва» (GEM) [9] до аналізу підприємницького потенціалу суб'єктів малого та середнього бізнесу дозволив уточнити склад етапів розвитку потенційного і раннього підприємництва, виділивши в їх числі: фаза формування підприємницької ідеї; фаза латентного підприємництва, на якій здійснюється державна реєстрація підприємницької структури; фаза старту підприємництва, на якій підприємці отримують спорадичний дохід; фаза раннього підприємництва, на якій підприємці отримують регулярний дохід, проте не можуть визначити довгострокових цілей і завдань функціонування підприємства; фаза кооперування, на якій підприємці вступають в регулярні коопераційні взаємодії в формі участі в мережевих утвореннях, контрактації за участю споживачів продукції, постачальників ресурсів, консалтингових, маркетингових та інших послуг, некомерційних

організацій і органів державного управління, наділених повноваженнями у сфері розвитку підприємництва (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу України

Назва показника	Фактично за 2018 р.	Темпи зростання (зниження), % 2018 р. до 2017 р.	Темпи зростання (зниження), % 2017 р. до 2016 р.	Темпи зростання (зниження), 2016 р. до 2015 р.
Середньомісячна заробітна плата одного працівника				
номінальна, грн	8605	123,0	125,7	137,2
реальна, %	x	112,9	112,8	118,8
Заборгованість із виплати заробітної плати – усього	2889,0	117,1	x	124,7
Індекс споживчих цін	x	108,9	111,4	114,6
Індекс цін виробників промислової продукції	x	118,9	118,0	129,8
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн грн	1605977,0	x	x	x
Індекс промислової продукції	x	98,7	101,8	100,3
Обсяг сільськогосподарської продукції, млн грн	524843,0	x	x	x
Індекс сільськогосподарської продукції	x	111,4	104,9	99,3
Обсяг виконаних будівельних робіт, млн. грн	86464,4	x	x	x
Експорт товарів, млн дол. США	30910,5	110,1	112,4	121,1
Імпорт товарів, млн дол. США	35914,6	114,9	116,1	128,1
Оборот роздрібною торгівлі, млн грн	659661,0	106,9	105,5	108,7
Вантажооборот, млн ткм	247855,3	^{96,1}	97,4	108,2
Пасажирооборот, млн пас. км	78290,3	114,0	104,8	108,2

Примітка. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: розраховано автором за даними [10].

Виділення останнього етапу як самостійної фази розвитку підприємницького потенціалу суб'єктів малого та середнього бізнесу обумовлено тим, що сучасний етап розвитку економіки характеризується посиленням пов'язаності економічних агентів, що знаходить відображення в мережізації економічного простору, в формуванні нелінійних відкритих мережових форм взаємодії суб'єктів підприємництва різного масштабу [6]. Дезінтеграція і модуляція технологій формує умови для становлення ланцюгів створення доданої вартості в рамках гнучких фрагментованих систем. Тим самим уже на етапі потенційного підприємництва виникають передумови для подолання відставання в розвитку на основі запозичення (імітації) інновацій.

Станом, на 1.01.2018 року в Україні зареєстровано 1,86 млн суб'єктів підприємництва, з них 291 тис. малих підприємств, 1,5 млн фізичних осіб-підприємців. На підприємствах малого і середнього бізнесу зайнято 17,7 млн осіб (кожен четвертий працівник), в тому числі в індивідуальному підприємстві – 5,45 млн осіб (30,9%). Дані показники не враховують

стан тіньового сектора економіки. Порівняльний аналіз стану даного сектору підприємницької спільноти в Україні та за кордоном показує, що його частка у ВВП країни не перевищує 20–25%, тоді як аналогічний показник у країнах з розвинутою економікою наближається до значення в 70–80% (табл. 2).

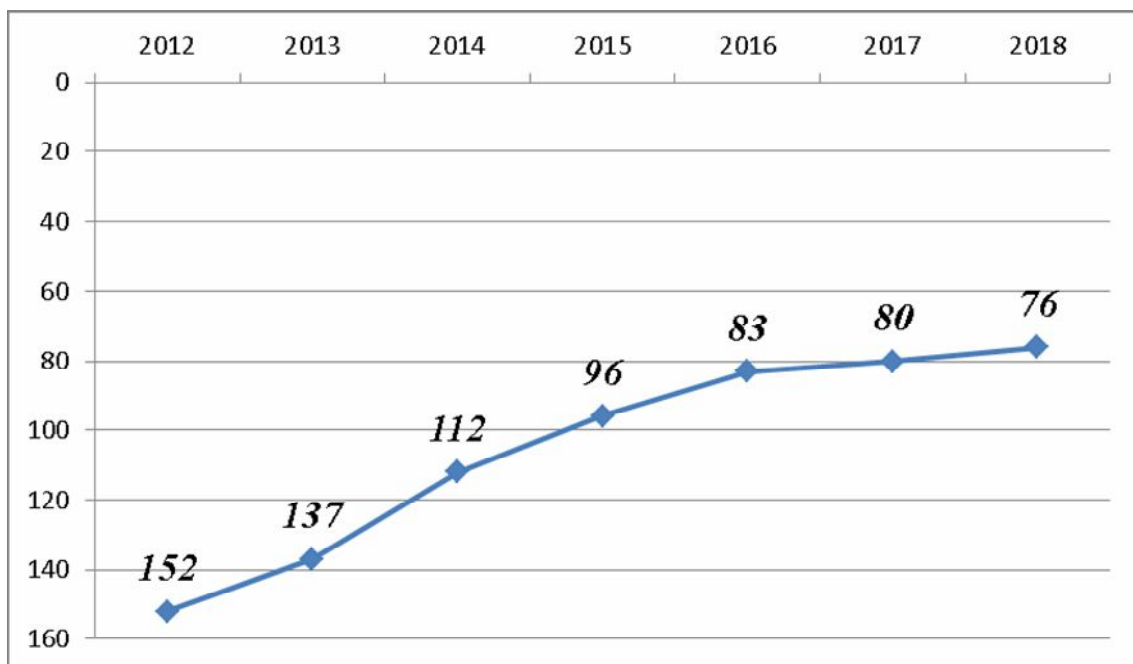
Таблиця 2

Показники структурної статистики суб'єктів підприємництва за розмірами

Рік	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Загальна кількість	2183928	1600127	1722070	1932161	1974318	1865530
Великі	587	698	659	497	423	383
у % до загальної кількості суб'єктів	0,03	0,04	0,04	0,03	0,02	0,02
Середні	20983	20189	20983	15906	15203	14832
у % до загальної кількості суб'єктів	0,96	1,26	1,22	0,82	0,77	0,80
Малі	357241	344048	373809	324598	327814	291154
у % до загальної кількості суб'єктів	16,36	21,51	21,71	16,80	16,60	15,61
Фізичні особи-підприємці	1805118	1235192	1325925	1591160	1630878	1559161
у % до загальної кількості суб'єктів	82,65	77,19	77,00	82,35	82,60	83,57

Джерело: побудовано автором за даними [10].

За даними табл. 2 з 2014 р. основні показники діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу України та їх кількість знизилась, при цьому рейтинг України в Світовому банку щодо легкості ведення бізнесу за даними «Doing Business-2018» склав 76 місце [11] (з 2017 р. відбулося покращення позиції на чотири пункти (рис. 1).

Джерело: побудовано автором за даними [11].

Рис. 1. Україна у рейтингах Doing Business

Як показав проведений аналіз, підприємницький потенціал визначається такими параметрами, як: якість підприємницького мислення, рівень мотивації підприємця, тренди поведінки підприємця, динаміка макроекономічного середовища, особливості та рівень розвитку галузі, рівень конкуренції, створення цінності для споживача і якість вибору підприємницької можливості. Дослідження показує, що заходи державного впливу, як правило, фокусуються в сфері зміни особливостей діяльності в галузі, реструктуризації конкурентного середовища і регулювання макросередовища, тоді як інші елементи підприємницького потенціалу регулюються в значно меншому ступені, що диктує необхідність аналізу значущості всіх перерахованих факторів для визначення впливу на успішність підприємницької діяльності, яка характеризується комплексом фінансових індикаторів.

Аналіз динаміки підприємницького потенціалу в українських регіонах у період з 2013 по 2018 рр. показує погіршення його показників, що обумовлено внутрішніми (негативні очікування і ін.) і зовнішніми факторами (погіршення макроекономічної кон'юнктури на внутрішньому і зовнішньому ринках та ін.). В якості причин низької ефективності державного регулювання підприємницького потенціалу можуть виступати низька якість оцінки поточного стану системи заходів впливу і невірний вибір її оптимального стану; неадаптовані до стану підприємницького потенціалу та станом національної економіки управлінські рішення. Отже, для формування оптимальних заходів державного регулювання підприємницького потенціалу як складної біхевіоральної системи доцільно її дослідження з позиції відповідності принципам активності і рівноваги.

Активність підприємницького потенціалу суб'єктів малого та середнього бізнесу проявляється в його орієнтації на трансформацію в рамки загальноприйнятих підприємництва (за класифікацією GEM) або в його протилежність - в стан пасивності та байдужості, яка обумовлює регрес підприємницького співтовариства і його розпад або регрес, вихід з кризи і новий оптимум. При цьому в якості критеріїв оптимізації заходів державного впливу на підприємницький потенціал територіально локалізованої системи виступають досягнення мети (формування усталеного підприємництва), ефективність (економічна, соціальна, бюджетна, або можна порівняти з витратами ефект для територіально локалізованого утворення, отримання потенційними підприємцями значущих для них результатів, балансі інтересів бізнесу, соціуму і держави при виконанні органами державного управлін покладених на них функцій), забезпеченість ресурсами (співвідношення між потребами в ресурсах регулювання підприємницького потенціалу та фактичними обсягами), результативність (ступінь досягнення потенційними підприємцями результатів, адекватних цілям державного регулювання підприємницької діяльності, які задовольняли б інтереси місцевої громади), своєчасність (внесення необхідних коректив до настання небажаних необоротних процесів), надійність (здатність системи державного регулювання зберігати рівновагу підприємницького співтовариства і між суб'єктами управління).

Раціональність (відповідність цілей потенційного підприємництва довгостроковим цілям розвитку територіального утворення, здатність потенційних підприємців до кооперації з чинним підприємницьким співтовариством) і стійкість (здатність підприємницького потенціалу як відкритої динамічної системи повертатися в рівноважний стан після завершення дії, вплинув на її параметри) можуть трактуватися як критерії індивідуального стану заходів державного регулювання. В якості критеріїв пасивності заходів державного регулювання підприємницького потенціалу виступають дезорганізація (зменшення суб'єктів потенційного підприємництва), дестабілізація (порушення рівноваги внаслідок розриву зв'язків), криза (перехід в оптимальне або пасивний стан при високому рівні невизначеності

результату) і діссолуція (розвал системи управління підприємницьким потенціалом). При цьому підприємницький потенціал суб'єктів малого та середнього бізнесу може розвиватися інноваційно, якщо він стимулює розвиток інших підсистем мезоекономічних системи та інших складових підприємницького співтовариства; консервативно, якщо він розвивається відповідно до напрямів розвитку інших підсистем мезоекономічних системи та інших складових підприємницького співтовариства; перебувати в пасивному стані, якщо він стримує розвиток інших підсистем. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне в умовах кризи і депресії активізувати прямі заходи впливу на зовнішні чинники підприємницького потенціалу (проектування інститутів конкуренції, розвиток механізму формального інфорсменту контрактів), в умовах пошвавлення і підйому – непрямі заходи впливу на внутрішні чинники підприємницького потенціалу (проектування інститутів соціальної сфери, що визначають обсяг і якість інвестицій в людський капітал), активізацію саморегулювання підприємницької діяльності.

Для оцінки результативності заходів державного регулювання підприємницького потенціалу регіонів України за 2013–2018 рр. на першому етапі дослідження проведена угруповання регіональних утворень за чисельністю і динаміці суб'єктів малого підприємництва. На другому етапі проведено оцінку розвитку суб'єктів малого підприємництва за регіонами ПФО, яка включала вивчення динаміки абсолютних показників (оборот підприємств, чисельність працівників, інвестиції в основний капітал; розрахункових показників, що характеризують інтенсивність розвитку малого бізнесу: оборот підприємств на 1 працівника і на 1 мале підприємство, розмір інвестицій на 1 мале підприємство; темпів зміни показників за період) (табл. 3).

Таблиця 3

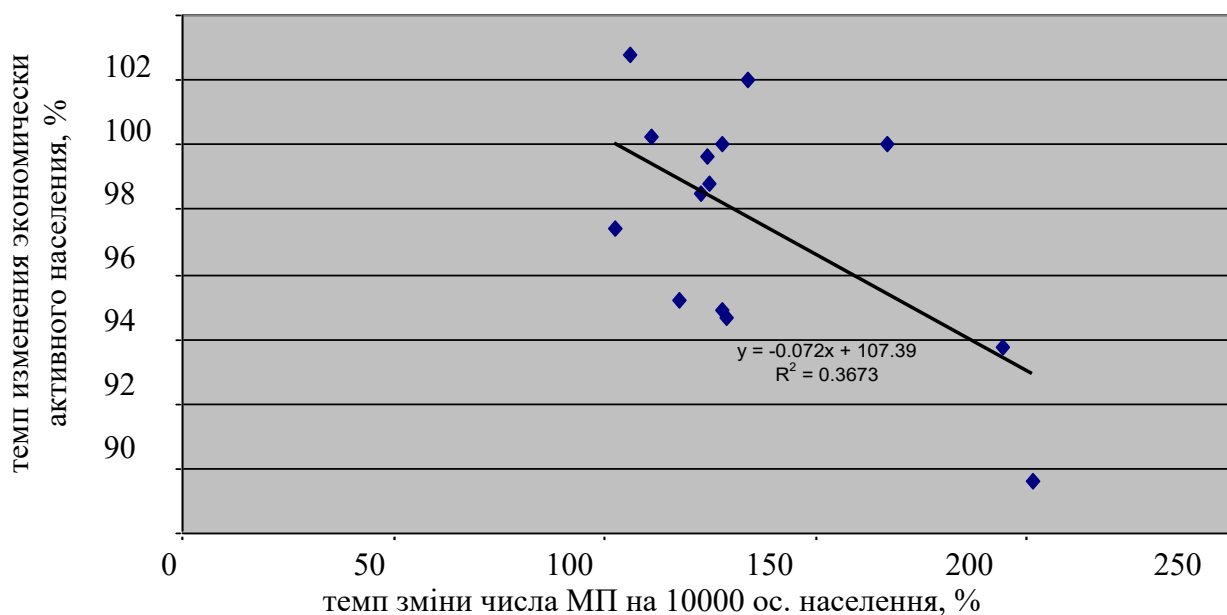
Угруповання регіонів ПФО за чисельністю і динаміці суб'єктів малого підприємництва (МП) (включаючи індивідуальних підприємців (ІП), 2013–2018 рр.

		Динаміка суб'єктів МП за 2013–2018 рр.	
Кількість суб'єктів МП, включаючи інноваційний потенціал		Нижче середнього значення	Вище середнього значення
		Група 4	Група 3
	Нижче середнього значення	Черкаська, Тернопільська, Одеська, Донецька, Луганська області	Івано-Франківська, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська області
	Вище середнього значення	Група 2	Група 1
	Дніпропетровська, Київська, Вінницька, Харківська області	місто Київ	

Джерело: складено на основі [10; 12; 13].

Дослідження показало, що високі темпи розвитку демонструють регіони з інтенсивними факторами (місто Київ, Дніпропетровська, Київська, Вінницька та Харківська області), для яких характерні висока інвестиційна активність, підвищення продуктивності праці. Переважно екстенсивний розвиток мають два регіони (Волинська, Запорізька області), для яких характерне зниження інвестиційної активності і значне зростання числа зайнятих. Розвиток інших регіонів відбувається за змішаним типом. Заходи державного регулювання підприємницького потенціалу територіально локалізованого утворення можуть бути визнані ефективними, якщо потенційний підприємництво трансформується в усталений малий і

середній бізнес. Аналіз підприємницької активності в розрізі регіонів проводився на прикладі регіонів ПФО в період з 2013 по 2018 рр. Для оцінки підприємницької активності використовувався показник чисельності малих підприємств на 10000 ос. населення. На основі даного показника за вказаний період був визначений темп зміни показника. В ході дослідження отримала підтвердження гіпотеза про значимість демографічного фактору для трансформації потенційного підприємництва в рамки загальноприйнятих (рис. 2).

Джерело: складено автором на основі [10; 12; 13].

Рис. 2. Оцінка взаємозв'язку між показниками темпу зміни числа малих підприємств на 10000 ос. населення і темпом зміни чисельності економічно активного населення по регіонах за 2013–2018 рр.

Дослідження показало, що чисельність населення має суттєвий вплив на трансформацію потенційного підприємництва в рамки загальноприйнятих і визначається, в свою чергу, демографічною ситуацією (в тому числі міграційними потоками, структурою населення за віком). Вивчення вікової структури населення, залученого в підприємницьку діяльність, свідчить, що найбільшу активність проявляють особи у віці від 25 до 45 років. Дані по Україні відображають динаміку підвищення середнього віку підприємців, що в цілому відображає загальну тенденцію старіння економічно активного населення. Тим самим, реалізуються спільні закономірності формування підприємницького потенціалу при наявності специфічних особливостей територіальних утворень, обумовлених їх абсолютними і відносними перевагами.

Висновки і пропозиції. Запропоновано теоретико-методичний підхід до змісту державного регулювання підприємницького потенціалу суб'єктів малого та середнього бізнесу, який відповідно до принципів кінцевої мети, розвитку і невизначеності передбачає в умовах кризи і депресії активізацію прямих заходів впливу на зовнішні чинники підприємницького потенціалу (проекування інститутів конкуренції, розвиток механізму формального інфорсменту контрактів та ін.), в умовах поживлення і підйому – непрямих заходів впливу на внутрішні чинники підприємницького потенціалу (проекування інститутів соціальної сфери, що визначають обсяг і якість інвестицій в людський капітал та ін.). Обґрунтовано, що ефективність заходів державного регулювання підприємницької активності визначається повнотою врахування особливостей підприємницького потенціалу

суб'єктів малого та середнього бізнесу (рівень і динаміка підприємницьких намірів, частка стійко функціонуючих підприємницьких структур в їх загальній чисельності, домінуюча мотивація (добровільна, вимушена), рівень інноваційності, гендерна структура, вплив на динаміку ВРП та ін.), їх відповідністю фазі реалізації підприємницького потенціалу (передстартової, стартовою, фази стійкого функціонування і ліквідації підприємницької структури).

References

1. Varnalii, Z.S. (2005). Male pidpriemnytstvo: osnovy teorii i praktyky: monohrafiia [Small Business: Fundamentals of Theory and Practice: Monograph]. Kyiv: NISD. 498 p. [in Ukrainian].
2. Dykan, O.V. (2017). Rozvytok maloho biznesu v Ukraini: problemy ta shliakhy zabezpechennia [Small business development in Ukraine: problems and ways of securing]. Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti [Bulletin of the Economy of Transport and Industry], No. 57, P. 58–66 [in Ukrainian].
3. Haidutskyi, P. (2003). Rozvytok pidpriemnytstva v Ukraini [Development of entrepreneurship in Ukraine]. Kyiv: Znannia-Pres. 248 p. [in Ukrainian].
4. Karpova, E.I., Chubareva, L.I. (2009). Analiz zarubezhnogo opyta podderzhki malogo biznesa [Analysis of foreign experience of small business support]. Retrieved from: <http://www.nbu.gov.ua> [in Russian].
5. Pokryshka, D.S., Zhalilo, Ya.A., Liapin, D.V., Belinska, Ya.V. et al. (2010). Mekhanizmy rozvytku pidpriemnytstva v umovakh postkryzovoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy: analit. dop. [Mechanisms of entrepreneurship development in the post-crisis economic recovery of Ukraine: analytical report]. Kyiv: NISD. 72 p. [in Ukrainian].
6. Ganushchak-Yefimenko, L.M. (2015). Pobudova klasternoї modeli upravlinnia innovatsiinym rozvytkom pidpriemnytstva v Ukraini [Building a cluster model for innovative development management of Ukrainian entrepreneurship]. Aktualni problemy ekonomiky [Actual Problems of Economics], No. 10, P. 106–117 [in Ukrainian].
7. Dudko, P.M., Nifatova, O.M. (2017). Formuvannia intehratsiinoї syly brenda na zasadakh komponentnoi strukturyzatsii [Brand integrative strength building through component structurin]. Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu tekhnolohii ta dyzainu. Serii: Ekonomichni nauky [Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design. Series: Economic Sciences], No. 5 (115), P. 48–55 [in Ukrainian].

Література

1. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики: монографія / З. С. Варналій. – К.: НІСД, 2005. – 498 с.
2. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення / О. В. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2017. – № 57. – С. 58–66.
3. Гайдучський П. Розвиток підприємництва в Україні. – К.: Знання-Прес, 2003. – 248 с.
4. Карпова Е. И. Анализ зарубежного опыта поддержки малого бизнеса [Електронний ресурс] / Е. И. Карпова, Л. И. Чубарева. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
5. Механізми розвитку підприємництва в умовах посткризового відновлення економіки України: аналіт. доп. / Д. С. Покришка, Я. А. Жаліло, Д. В. Ляпін, Я. В. Белінська та ін. – К.: НІСД, 2010. – 72 с.
6. Ганущак-Єфіменко Л. М. Побудова кластерної моделі управління інноваційним розвитком підприємництва в Україні / Л. М. Ганущак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 10. – С. 106–117.
7. Дудко П. М. Формування інтеграційної сили бренда на засадах компонентної структуризації / П. М. Дудко, О. М. Ніфатова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки. – 2017. – № 5 (115). – С. 48–55.

8. Shcherbak, V.G. (2016). Resursozberezhennia yak priorytetnyi napriamok rozvytku pidpriemnytskoho potentsialu ahrarnoi sfery [Resource saving as a priority trend in the development of agrarian entrepreneurial potential]. Aktualni problemy ekonomiky [Actual Problems of Economics], No. 7, P. 174–184 [in Ukrainian].
8. Щербак В. Г. Ресурсозбереження як пріоритетний напрямок розвитку підприємницького потенціалу аграрної сфери / В. Г. Щербак // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 7. – С. 174–184.
9. Global Entrepreneurship Monitor (GEM). Retrieved from: <http://www.smefinanceforum.org/post/global-entrepreneurship-monitor>.
9. Global Entrepreneurship Monitor (GEM) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.smefinanceforum.org/post/global-entrepreneurship-monitor>.
10. Ofitsiinyi sait derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
10. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. DOING BUSINESS–2018. Ukraina v reitynhu Svitovoho banku lehkosti vedennia biznesu [DOING BUSINESS-2018. Ukraine in the World Bank's ranking of ease of doing business]. Retrieved from: <http://edclub.com.ua/analitika/doing-business-2018-ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu> [in Ukrainian].
11. DOING BUSINESS–2018. Україна в рейтингу Світового банку легкості ведення бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/doing-business-2018-ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>.
12. Kuznietsova, M.S. (eds.) (2016). Diialnist sub'ektiv velykoho, serednoho, maloho ta mikro pidpriemnytstva: statystychnyi zbirnyk [Activity of subjects of large, medium, small and micro entrepreneurship: statistical collection]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. 485 p. [in Ukrainian].
12. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікро підприємництва: статистичний збірник / за ред. М. С. Кузнецової; відповідальна за випуск О. М. Колпакова. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 485 с.
13. Shevchuk, I.B. (2015). Suchasnyi stan zabezpechenosti pidpriemstv Ukrainy informatsiino-komunikatsiinymy tekhnolohiiamy: rehionalnyi zriz [The current state of Ukrainian enterprises' provision of information and communication technologies: regional section]. Scientific and educational periodical journal "THE GENESIS OF GENIUS", Geneve, Switzerland, December 2015, # 5, Vol. 2, P. 78–82 [in Ukrainian].
13. Шевчук І. Б. Сучасний стан забезпеченості підприємств України інформаційно-комунікаційними технологіями: регіональний зріз / І. Б. Шевчук // Scientific and educational periodical journal "THE GENESIS OF GENIUS". – Geneve, Switzerland, December 2015. – # 5. – Vol. 2. – P. 78–82.